

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИХ ВИМІРІВ ПОЛІТИКИ

„... В самому кінці ХХ століття настав час критичної переоцінки досягнень політичної науки” [9, с.20] ці слова написані екс-президентом Міжнародної асоціації політичної науки К.Пейтман в останні роки ХХ століття означили головний виклик, який давно визрівав і нарешті постав перед політичною наукою як суворий суддя, що вправі винести доленосне рішення, безапеляційний вирок „бути чи не бути”. А тому не випадково К.Дойч визначає третю стадію розвитку політології як етап наукової рефлексії.

Однак, який напрям вказує оптимальний шлях розвитку політичної науки? Філософський позитивізм зіграв нормативну роль для політології ХХ століття, визначивши, що таке „наука” взагалі і якою повинна бути „наука про політику”. Для цього вона повинна, по-перше, розрізнити „факти” та „цінності”, по-друге, бути не „нормативною”, а „емпіричною”, по-третє, пояснювати різноманітні феномени. Оскільки „традиційна” політична теорія не відповідала цим позитивістським критеріям „науковості”, вона була визнана не-науковою або, щонайменше до-науковою.

П.Ласлет висловив таку думку, що „в теперішній момент політична теорія мертва”. Навіть в Оксфорді, який вважався центром політичної теорії чи філософії всього англомовного світу,

поширився песимізм стосовно теоретичного напрямку науки. Разом з тим деякі вчені, в тому числі І.Берлін та Дж.Пламенатц, вважали, що політична теорія не може вмерти, хоча б тому, що жива політика яка її (теорію) породжує. Згідно позиції С.Файнера виголошеної в полеміці із прихильниками біхевіоризму: помилка лежить в припущенні про те, що „наукова теорія” заслуговує на цю назву, якщо дозволяє майже із математичною точністю робити прогнози. Але біологія не може цього: в її силах визнати „мутацію” та „потворства” непередбачуваними явищами. Її прогнози короткотермінові і володіють низьким ступенем вірогідності. Це наука не стільки тому, що вона може робити точні прогнози, але тому що вона може виявити причини подій що відбулися. Цей пояснюючий стрижень (основа) наукового знання... такою бачиться і політична наука.

Не потрібно також вважати що практична політологія, позбавлена „тягаря” політичної теорії як свого „рудимента”, може виправдати своє існування забезпечивши ефективне вирішення проблем емпіричного рівня. Яскравим і трагічним прикладом панування політологів-практиків стала війна у В'єтнамі, розв'язання якої, багато в чому було „забезпечене” позицією експертів-політологів, які в своєму невтримному захопленні „чистою наукою” і методологічному фанатизмі забули про політичну теорію із її постановкою „нормативних” питань про права людини, поняття справедливості тощо.

Хоча останнім часом в ряді політологічних шкіл спостерігається зростання інтересу до теоретизування, його односторонність несе іншу небезпеку: сучасна теоретична наука виявляється надто відірваною від реальної політики, яку власне і покликана вивчати.

Обрана нами методологія постструктуралізму, а також заявлений об'єкт дослідження – просторово-часові виміри політики, набувають особливої актуальності в контексті зазначених проблем розвитку політичної науки на сучасному етапі її становлення, адже знімають в собі жорстку опозицію політичної теорії і практики. Разом з тим, розробка теоретико-методологічних засад вивчення політичного простір-часу, може суттєво змінити наше уявлення про принципи політико-аналітичної діяльності, спрямованої на вивчення поля політики.

Почнемо з того, що постструктуралізм – не можна розглядати як єдиний в теоретико-методологічному плані рух чи школу. Скоріше даний термін охоплює сукупність досліджень, які мали місце „після структуралізму” і знаходились з останнім у відносинах певної спадкової наступності. При цьому структуралістські ідеї та методи, які вийшли з моди після 1968 року, не втратили своєї ваги і до сьогодні, особливо в точних науках. Для нас, як і для структуралістів, однією із кардинальних властивостей суцільного політичного поля виступає їх розрізненість. Структурованість розрізненості політичного поля забезпечує найбільшу фундаментальність його пояснення через оптику просторово-часового виміру політики, або простір-часу політичного поля, де під політичним полем слід розуміти сконструйований політичною наукою ансамбль всіх умов у всіх рядах причин політичних подій, „єдність ряду умов явищ” [4, В 391, с.297], сукупність всіх можливих предметів політологічного дослідження. Політичне поле конструюється, таким чином, як необхідна передумова політико-аналітичного пояснення. Однак, на відміну від структуралізму, ми не вважаємо структури політичного поля „операційними системами” [7] або чимось повністю об'єктивним та безособовим. Визнаючи існування структур в основі взаємодії та уявлень агентів, ми стверджуємо їх соціально-політичний генезис, їх творення / відтворення, яке реалізується практиками [1, с.181-185].

Кожна теорія політичної науки являє собою концептуальну конструкцію політичної дійсності.⁴ В якості дискурсивного акта, „концепт” ширше ніж „поняття” [2, 8]. Поняття виділяє з

⁴ Відзначимо наступне: належить розрізняти конструктивізм політичний і політологічний. Перший стверджує, що політична дійсність може бути зведена до уявлень про неї, які конструюються самими агентами, другий обмежує політологічний інструментарій лише науковими конструктами, протиставляючи їм спонтанні уявлення чи предпоняття практично-політичного досвіду, які, власне, не є продуктами наукового виробництва. Політологічний конструктивізм інтерпретує припущення існування певного предмета політичного поля як припущення можливості існування ансамблю наукових практик (рефлексія, категоризація, спостереження, виміри тощо), які саме і породжують даний предмет.

певної предметної області й узагальнює в логічний клас об'єкти, вказуючи на їх загальні та конкретні ознаки. На противагу тому, концепт утверджує наявність певних відношень. В цьому смислі простір-час, будучи системою відношень, а не класом об'єктів політичного поля, може бути представлений саме в якості концепту, а не поняття. Якщо поняття є формою розуму, то концепт – той що збирає (*conspicere*) разом мислення (*intellectus*) та умови його здійснення включає поняття як свій власний момент. Звідси, головним результатом політологічного виробництва є не поняття, а сукупність суджень стосовно предмета пізнання [5, с. 379-391]. Хоча й самі поняття фіксують не „речі” як такі, а логічні та практичні схеми, по яких конструюються предмети дослідження. Безперечно це конструювання відбувається не у сфері „чистого розуму”. Воно визначається як регулярностями подій політичної дійсності, так і соціально-політичними умовами виробництва політологічних знань. Однак, можна стверджувати, що в загальному випадку порядок та відношення політологічних концептів не співпадає із порядком та відношенням політичних феноменів. Інакше кажучи, „логіка” політологічного пізнання не завжди співпадає із „логікою” явищ. В силу чого, далеко не всі сутності, які розпізнаються в якості таких здоровим глуздом, оформлюються концептуально, рівно як і не всі концепти політичної науки наділені референтами, які могли бути упізнані та визнані не-політологами в якості сутностей. Є концепти які відіграють особливу роль в політологічному пізнанні. Це свого роду фіктивні позиції концептуальної сітки, без яких вона, однак, втрачаю свою єдність і осмисленість. До таких концептів і належить „простір-час політичного поля”. Даний концепт – як би його не іменували ті чи інші політологи – виступає інстанцією, яка структурує та організує (в символічному сенсі) політико-аналітичний дискурс. Дискурс в даному випадку є не просто синонімом мови, а соціально-політично обумовлена система специфічних пізнавальних практик. Вона включає в себе різні форми наукових понять, концептів та суджень, а також способи і правила їх обґрунтування, які спираються на відносини політологічного виробництва.

Отже, простір-час є структурним порядком, який задає параметри протікання політичного та науково-політологічного дискурсу. Він нагадує порожнечу у центрі виру, навколо якої – з точки зору форми – організується потік води. Простір-час знаходиться у символічному осередку дискурсу про політичний вимір людського буття. „Центральний” концепт як „місце утворення” політико-аналітичного дискурсу позбавлений форми презентації та репрезентації. Він абстрактний, тобто не явлений для прямого спостереження, він не втілюється у сфері чуттєвості. Не існує уявлення простір-часу політики, якщо під уявленням розуміти самостійні „розумові картини”, які розглядаються „внутрішнім зором” свідомості. Простір-час виступає концептуальною схемою [3, с. 144-159] чи рамкою політології, задаючи відношення смисл / нісенітниця. Інакше, всі осмислені політологічні судження експліцитно чи імпліцитно співвідносяться із тим чи іншим розумінням концепту „простір-часу”. І навпаки, дискурс, не вписаний в цю концептуальну рамку, виявляється безглуздим для політичної науки.

Наукова рефлексія над політологічним пізнанням та дискурсом ніколи не буває вичерпною. Вона має обмежений і, що важливіше, соціально-історичний, а не формально-логічний характер. Науково-політологічні судження мають своє принципово не об'єктивоване, однак постійно відтворюване обґрунтування в концептах впорядкованості (простору) та мінливості, становлення (часу). Немає потреби повторювати тут загальну позицію сучасної науки: простір-час не є *ratio essendi*, тобто реальною основою зв'язків одиничних суцільних в полі політики. З певною долею умовності він може бути представлений як основа змін (*ratio fiendi*) – ансамбль відношень взаємообумовленості та взаємоопосередкування, в які включені всі предмети всякого можливого політико-аналітичного досвіду. В якості *ratio agendi* – основа дослідницької діяльності, спрямованої на конструювання політичного поля, – простір мислиться як відношення (взаємного розташування, згідно їх „валентності”) елементів конструкції, а час – як режим послідовної актуалізації тих чи інших зв'язків, які складають основу актуально-дійсної структури політичного поля, що набуває особливого значення з огляду на таку їх властивість як *валідність*, тобто схильність до істотного перетворення (зміни сутнісних ознак) при включенні у системну взаємодію. При цьому, всі моменти просторової і часової модальностей інтенціонально зводяться до єдиного

смислу предмету дослідження. Таким чином, основними топіко-темпоральними характеристиками суцільного світу політики виступають потенційно заряджена впорядкованість та актуальна змінність. Політична наука об'єктивує сутності політичної дійсності, через опредмечення їх в структурі політичного поля як такі що слідує одне за одним (відношення підгрунтя / обгрунтоване чи причина / наслідок), певним чином впорядковані (і, значить, породжують політичний простір через встановлення системи зв'язків структурованих за принципом „валентної” близькості) та змінювані (внаслідок чого формується режим часової послідовності процесів становлення).

Політичний простір-час є непроблематизованою передумовою політико-аналітичного дискурсу. Пов'язана із цим концептом проблема – дефіцит об'єктивації, який виявляє себе через неможливість бути представленим за допомогою „класичних” засобів політології. Саме тому політична наука легко „уступає” простір-час філософії. Його неактуальність для сучасної політології складає момент зворотності наукової об'єктивації, коли простір-час, об'єктивований у вигляді концептуальної рамки, виходячи за межі поля рефлексії, знову стає необ'єктивованим. Це особливо актуально для України, де наукова рефлексія політології та всі метафізичні пошуки, які вона боязко і непевно репрезентувала, були останнім часом настільки деструктивні, що виникла проблема: як реконструювати систему понять та категорій політичної науки?

У нас немає достатньо підстав стверджувати, що політичний простір-час *існує*, але за умов вилучення його з царини політичної науки політологія втрачає багато речей, які без концепції простір-часу стають неможливі, зокрема політико-аналітичне пояснення. Простір-час не є і не не-є. Квантор існування не може бути застосований до нього. Не можна бути привілейованим спостерігачем простір-часу чи не можна відокремити його від подій та процесів політичного поля як незалежний предмет дослідження. Разом із тим концепт „політичного простір-часу” або „просторово-часових вимірів політики” – це подія поля науки, а не апіорна умова осмислення, умова реалізації властивості кожного предмета бути помисленим. Він конструюється на протигагу до трансцендентних ідей. В якості події поля науки даний концепт не може бути довільним чи випадковим: у нього є своя детермінуюча основа. Остання лежить як в ідеальній площині (в наукових конструктах, теоретичних моделях політичного поля), так і в площині актуальної політичної дійсності (у виробництві наукових знань).

Ми не можемо визначити концепт „політичного простір-часу”, вказавши на його рід та видові відмінності, але разом із тим така відмінність необхідно присутня та очевидна, оскільки вирази „політичний простір” та „політичний час” загальнозживані і, ніби, самі собою зрозумілі у всіх контекстних судженнях (хоча це зовсім не означає однотайності з поміж дослідників щодо розуміння цих категорій, і, напевно, більш справедливим було б твердження не стільки про існування очевидного розрізнення-розуміння, скільки про існування відчуття впевненості в інтуїтивному розумінні, яке при більш детальному розгляді залишає три крапки або знак питання в кінці кожного твердження). Цей концепт „розкривається” в процесі його вироблення за участю концептів „розрізнення”, „мінливості”, „впорядкованості”, „об'єктивоване / необ'єктивоване”, „політичне поле” та інші. Актуалізація простір-часу відбувається в ході визначення його змістового призначення як наукової спроби пояснення розмаїтої множини розрізень, так чи інакше зафіксованих політологією в серіях подій політичного поля. При цьому розрізнення розуміються не як предметні чи формальні за своїм характером, але „якісно-змістові”.

Всі наші спроби пізнання політичної дійсності в основному зводяться до двох знаменників. По-перше, політологи формулюють закономірності (статистичні закони-тенденції) на основі узагальнення регулярностей, яким підпорядковані різноманітні величини політичного аналізу. По-друге, вони фіксують сукупності „рубіжних умов”, останні містять інформацію про стан певних множин явищ політичного поля в певних областях простору (тобто певних ділянках якісної структури утвореної системою потенційно наявних відносин та зв'язків, виявлених в ході застосування якісного критерію-виміру, який і детермінує структурування простору „безмежної без-образності” нескінченного ряду умов явищ саме у такій його конфігурації) та в певному часі (тобто системі принципів підстав актуалізації (підпорядкованій певній режимній послідовності) потенційно закладених в просторі взаємодій). Найбільш поширена формула пояснення в межах

політичної науки має наступний вигляд: „Політичні явища в певному топосі саме такі, які вони є, оскільки вони там були саме такими, якими були”.

Простір-час політики не належить до числа абсолютистських, незалежних від умов ілюзорних очевидностей метафізики. Його структура обумовлена політичними (владними) відносинами. Це означає, що політичні відносини зумовлюють, з якою вірогідністю події політичного поля пов'язані одна із одною. Іншими словами, якщо ми в якийсь спосіб зможемо описати певні політичні відносини, то будемо в стані дати оцінку статистичним регулярностям, які відображають взаємодію суцільного світу політики.

Предмет політико-аналітичного дослідження конститується через відношення із простір-часом політичного поля. При цьому політичні явища розміщуються не в порожньому однорідному простір-часі, а в ансамблі відносин. Саме політичні відносини визначають просторово-часові інтервали, які втілюють суцільний світ політики. Таким чином, ще раз наголошуємо, що ми маємо справу із не субстанціалістським визначенням місця.

Простір-час політичного поля – не „загальне поняття”, що існує саме собою, окремо від політичних відносин, як певний нейтральний фон, на якому відбуваються події. Простір-час не можна представити як щось незалежне від того, що відбувається в політичному полі. Політичні відносини не просто існують в певному фіксованому простір-часі, як в пасивному „середовищі”: навпаки, вони (відносини) задають топологію простір-часу, тобто структуру вірогіднісної близькості між подіями, які утворюють часові послідовності. Належить також відмовитися від універсального уявлення про простір-час політичного поля. Замість цього у кожного дослідника буде свій індивідуальний простір-час.

Політична наука відносить всі предмети політичного поля до просторово-часового горизонту, тоді як побутове мислення знімає просторово-часові розрізнення, уречевлюючи всі події у позачасовій та позапросторовій незмінній сталості наявного „нині суцільного”. Побутове мислення схильне уречевлювати явища політичного поля, перетворювати їх в абстрактні тотожності, які існують „безвідносно до...”. На противагу цьому, політична наука всюди відкриває просторово-часовий горизонт, представляючи суцільний світ політики у вигляді інваріантів, вузлових з'єднань мережі зв'язків. Політологам належить поставити під сумнів чи відверто заперечити універсум абсолютних на перший погляд предметів („права людини”, „влада”, „держава”, „нація”, „демократія” тощо), перетворивши їх на підпорядковані просторово-часовій диференціації згустки політико-соціальних відносин.

Структура політичної субстанції, сконструйованої політичною наукою, відтворює топіко-темпоральні характеристики просторово-часових її (політики) вимірів. Теоретичне вчення про простір політики можна тлумачити як „стереометрію”, закономірності і принципи якої впорядковують множини суцільного світу політики, подій політичного поля та розмаїття зв'язків. В силу цього, для унаочнення, це можна уявити як певну „субстанцію”, властивості якої змінюються в залежності від взаємної співвіднесеності суцільного світу політичного поля, від розподілу їх властивостей. Очевидно, визначення політичного простір-часу не можна розуміти в субстанційному смислі. Ми не можемо його визначити через якийсь внутрішній принцип. Своєрідність простір-часу, те, що його характеризує, – це не фізична природа чи метафізична сутність, а взаємна співвіднесеність, варіабельність суцільного світу політичного поля, що в тексті визначено в термінах „валентності”, „валідності”, тощо. Для того, щоби визначити параметри впорядкованості світу політики, які несуть просторовий смисл, її критичні показники, слід залучити у використання політологічну величину, що описує мінливість – час. Вимірюючи незворотні зміни суцільного світу, ми ніби накидаємо на простір політики часову „сітку”. Яка актуалізує певну ділянку простору надаючи йому статус дійсного, тепер-реально-наявного.

Часовий інтервал в даній ділянці простору визначається: по-перше, специфікою потенційно закладеного режиму протікання подій в цій ділянці, яка визначається принципами та закономірностями виключно просторового виміру. По-друге, детермінується параметрами структурного режиму внутрішньої системної взаємодії, утвореного в межах новонародженої актуально існуючої системи, яка будучи здійснена під впливом принципів часового виміру є не

просто арифметичною різницею, а якісно відмінною структурою через реалізацію сущими поля політики їх властивості – „валідності”. Як наслідок, події актуалізованої і якісно перетвореної часом структури можуть кооперуватися із подіями поля інших актуальних „часових просторів” і в силу резонансної дії, долаючи критичний поріг стійкості, призвести до руйнації старої просторової структури і зарядити творчою енергією, заснувати нову потенційно дану, просторово визначену систему політичних взаємодій.

Так можна стисло описати механізм структурної еволюції простору політики і роль часу, а також утворених ним актуальних „часових просторів” в цьому еволюційному процесі.

Вирішення питання про міру визначеності предметів політологічного пізнання (сущих політичного поля) зумовлює вирішення проблеми просторово-часової конституції політологічної предметності як такої. В силу цього немає єдиної „ідеї” простір-часу політичного поля. Навпаки, простір-час розкривається в політологічному дослідженні як множинність смислів. Єдиний концепт простір-часу не може слугувати відправною точкою розвитку політичної науки. Дійсним горизонтом для політико-аналітичного пізнання виступає ансамбль політичних відносин домінуючий для даної соціально-історичної формації.

Можливість пізнання простір-часу політичного поля обумовлена попереднім розумінням просторово-часової структури виробництва політологічного знання. Сам політолог (вживаючи цей звичний термін, виходячи із специфіки тексту, ми будемо розуміти скоріше, „філософа політики”, якими є ті дослідники в галузі теорії політики, які, абстрагуючись від буденного досвіду, предметом своїх творчих пошуків обирають речі вище рівня емпіричної очевидності), рівно як і предмет його дослідження формуються в процесі наукового виробництва і під його (виробництва) безпосереднім впливом. Політична наука починає із „сущого політичного поля”, під яким розуміється взагалі все, що може бути – у відповідності до закономірностей функціонування науки, або, ще вужче, принципів наукової парадигми – „об’єктом” для „суб’єкта” пізнання, слугувати „предметом” політико-аналітичного мислення. Інституційний характер наукового дослідження обумовлює опредмечення сутності у вигляді *тут-і-тепер-* або *там-і-тоді-буттєвості*⁵. Політична наука „накидає” на явища „розкреслюючий начерк” чи „основну схему” актуальних процесів політичної дійсності, і такий начерк є приреченням, яким саме чином мисленню в його русі вперед належить взаємоузгоджуватись, зв’язуватись із відкритою сферою політико-аналітичного пізнання [10, с.137]. Політологічне дослідження „вбудовується” в певний об’єкт політичної дійсності, перетворюючи його на сущого політичного поля, у *тут-і-тепер-* або *там-і-тоді-буттєвість*. Політична наука спирається на проект свого предмету, отриманий в результаті такого „розкреслюючого начерку” і – в загальному випадку – відмінний від об’єкту, яким він безпосередньо даний в політичній дійсності. Наука виходить із *тут-і-тепер-буттєвості* (як певного носія, вмістилища гносеологічних принципів актуального просторово-часового виміру політичного поля, яким воно представляється в межах даної соціально-історичної формації) – схеми сущого політичного поля, виробленої науковою індустрією, яка являється інституцією із своїми специфічними інтересами, що визначаються соціально-політичним статусом, економічними, організаційними та символічними ресурсами. Простір і час буттєвості для політолога є політичною дійсністю в смислі об’єктивності досвіду, в смислі *actualitas* та в смислі самопізнавальної суб’єктивності. Політолог утворює з таких буттєвостей *політо-*логічну дійсність, здатну витіснити та замістити дану, об’єктивно наявну: в науці дійсним є лише те, що не суперечить науковому досвіду. Простір і час буттєвості присутній в ролі конституенти *політо-*логічної дійсності, і в той же час вона політологічно еквівалентна, взаємозамінна предмету, не будучи предметом як таким.

На питання стосовно того, що є простір-часом політики, потрібно давати відповідь не в контексті системи політологічних уявлень, його необхідно пояснити в смислі дослідницьких

⁵ Використовуємо тут і нижче по тексту термін „буттєвість” (тобто „фактичність”), поряд із категорією „буття” з тим, щоби підкреслити онтичний характер досліджуваних проблем політичної науки на протипагу до предметного поля розділу „онтології” філософії політики.

перспектив, тобто розкрити як пізнавальну конструкцію, яка знаходиться в певному відношенні до політичної дійсності та виробництву політологічних знань.

Нажаль обсяг наукової статті не дозволяє розкрити тему простір-часу як пізнавальної конструкції, адже це вимагає від автора вдатись до аналізу додаткових проблем, що від початку не входили в предметне поле нашої роботи, і хоча б мінімального викладу основних етапів процесу дослідження цих проблем. Тому ми обмежимося лише бездоказовою констатацією тих висновків, які безперечно можна інтерпретувати як приклад реалізації дослідницьких перспектив пропонованої концепції. Сподіваємось на те, що зацікавлений читач побудує власний логічний ряд і з'єднає початковий і кінцеві пункти дослідження, яке привело нас до наступних висновків. По-перше, спираючись на викладені положення теоретико-методологічних підстав дослідження просторово-часових вимірів політики стверджуємо, що політичне поле не є чимось, що знаходить свій смисл та значення всередині самого себе. Самовизначення останнього відбувається через співвідношення із простір-часом, без звернення до якого дослідження політичної „субстанції” не можливе. По-друге, простір-час, як матриця пояснення політичного поля не є онтологічною константою і повинен розглядатись як продукт політичної дії. По-третє, політичні відносини „аксіоматично” задаються як відносини причинності, які започатковуються у формі статистичної тенденції, вірогіднісного механізму виробництва подій політичного поля (політичних розрізень).

До речі, остання теза заслуговує на більш детальний розгляд, адже переміщає фокус аналітичної дії в центральний предмет нашого дослідження. Отже, така „виробнича структура” не є ані просто політичним явищем, ані інструментальним конструктом чи інтерсуб'єктивним консенсусом „наукового товариства”, зовні нав'язаним явищу. Ми недвозначно визначаємо політичні відносини як об'єктивну структуру, що існує в кінцевому результаті, незалежно від волі та свідомості людей. Якщо політичні відносини допускаються в якості тим чи іншим способом актуально чи потенційно явленої причини політичних розрізень, то тим самим вони конститууються як просторово-часова структура.

Умовою становлення і здійснення просторовості-часовості є взаємодія кожного суцього політичного поля з якимось відмінним від нього суцим. Політичні відносини являють собою умови і передумови, існування яких передують подіям політичного поля, їх творення / відтворення, і як такі буттіюють до практик і після них, але не одночасно із ними. Оскільки політичні відносини є „реально-онтологічно” конститутивним підґрунтям суцього, остільки вони самі „є” (ens quod) поряд із суцими, хоча, можливо, буттіюють в дещо інший особливий спосіб (в одній з попередніх публікацій ми розглядали можливий варіант вирішення проблеми визначення онтологічного статусу простір-часу, який запропонував Г.Гюнтер, закріпивши за простір-часом третій онтологічний локус – „кенограма”, однак ми не можемо заявити про повну відповідність концепції Г.Гюнтера методології нашого дослідження і згадуємо про неї лише в якості приклада [6]).

Політичні відносини не є тут-буттіювання-теперішнім, але, тим не менше, володіють причинно-наслідковою силою, існують в полі політики як породжуючий статистичний механізм. Звідси, суще набуває тут-буттіювання-теперішнім в політичних відносинах, яке пов'язує його із минулими і майбутніми подіями політичного поля. Тут-і-тепер-буттіювання твориться політичними відносинами, які завжди „там і тоді”. Тут-буттіювання-теперішнім неминує є тут-буттіювання-в-розрізненні. В процесі політичних відносин тут-буттіювання-теперішнім змінюється і починає відрізнятися як від свого іншого, так і від самого себе. Тут-буттіювання-теперішнім перебуває у такому ж відношенні до свого інобуття, як і необ'єктивоване співвідноситься із об'єктивованим. Конструювання предмета дослідження як тут-буттіювання-теперішнім потребує відкритого інтервалу теперішнє-місце, яке відрізняє його як від вже-не-буттіювання (минулого) та ще-не-буттіювання (майбутнього), так і від буттіювання-там. Оскільки відкритий інтервал теперішнього встановлюється в самому теперішньому місці, постільки він розрізняє тут-теперішнє і кожне тут-суще-в-теперішньому від себе і в собі самому. Рух розрізнення тут-і-тепер / там-і-тепер є розрізнення політичних розрізень. Іншими словами, це рух розрізнення „необ'єктивоване / об'єктивоване”, мислимого як наукове творення впорядкованості / мінливості політичного поля. Творення і відтворення політичних розрізень, які виникають в політичній

науці, являє собою їх отожднення із просторовістю-часовістю, яке виступає в якості просторово-часового виміру політики. Те, що філософія називає впорядкованістю-мінливістю, відповідає політичним відносинам в рамках політології, адже порядок та зміни можливі лише у відносинах / опосередкуваннях та через них.

Отже, в результаті проведеного аналізу можна заключити, що концепт „простір-час політичного поля” дозволяє по-новому підійти до вирішення складних проблем політичної науки, пропонуючи нові горизонти аналізу, органічно вписуючись в процеси перетворення властиві для розвитку політичної науки сьогодні. Дозволяє вкоренити понятійні дистинкції високого рівня абстракції в соціально-політичний контекст наукового виробництва, органічно прив'язавши їх до наукової практики та істини. Використовуючи базову для методології постструктуралізму тему політологічних розрізень, за допомогою цього інструментарію ми намагались розкрити зв'язок концепту „простір-час політичного поля” із розрізненням об'єктивоване / необ'єктивоване та категорією політичних відносин.

Ми лише побіжно торкнулись ряду цікавих теоретичних проблем, що розвивають пропоновану систему поглядів та розкривають пізнавальні можливості робочого концепту. Цілий ряд позицій взагалі не були означені навіть у самому стислому викладі, наприклад, концепція „просторового часу” чи „часового простору”, або принципи „персоніфікації та деперсоніфікації просторово-часових вимірів політики”, тощо, але сподіваємось, що це не принижує наше дослідження, а читач, заінтригований нерозкритими можливостями, знайде цю тему цікавою для своїх власних творчих пошуків.

1. Бурдые П. Социальное пространство и символическая власть // Бурдые П. Начала / Пер. с франц. Н.А.Шматко. М.: Socio-Logos, 1994.
2. Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? / Пер. с франц. С.Н.Зенкина. М.: Институт экспериментальной социологии; Спб.: Алетейя, 1998.
3. Дэвидсон Д. Об идее концептуальной схемы / Пер. с англ. А.Л.Золкина // Аналитическая философия: Избранные тексты / Сост., вступ. ст. и коммент. А.Ф.Грязнова. М.: Изд-во МГУ, 1993.
4. Кант И. Критика чистого разума / Пер. с нем. Н.О. Лосского // Кант И. Соч. В 8-ми т. Т. 3. М.: Чоро, 1994.
5. Кассирер Э. Познание и действительность / Пер. с нем. Б.Стоппнера и П.Юшкевича. Спб.: Алетейя, 1996.
6. Лепилин С.В. Готхард Гюнтер (интернет ресурс). http://www.chronos.msu.ru/biographies/lepilin_gunter.html
7. Мулунд Н. Современный структурализм. Размышления о методе и философии точных наук / Пер. с франц. под ред. и с вступ. ст. Г.Курсанова. М.: Прогресс, 1973.
8. Неретина С.С. Тропы и концепты. М.: ИФ РАН, 199.
9. Пейтман К. Предисловие к английскому изданию // Политическая наука: новые направления. – М., 1999.
10. Хайдеггер М. Время картины мира // Хайдеггер М. Работы и размышления разных лет: Пер. с нем. / Сост., пер., вступ. ст., примеч. А.В.Михайлова. М.: Гнозис, 1993.

SUMMARY

Sorba O. Theoretic-methodological basis of the research of existential-temporal dimensions of the policy.

The author critically comprehends the achievements of the political science. Accentuates on the analysis of the third stage of the development of the political science. The methodological basis of the research is the post-structuralism.